

Tėvas lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje (remiantis žodžio TĖVAS asociacijomis ir žodžių TĖVIŠKAS, -A junginiais)

Silvija Papaurėlytė-Klovienė

Lietuvių kalbos institutas

Institute of the Lithuanian Language

P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

E. paštas silvija.klovienė@lki.lt

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2538-9502>

Moksliniai interesai: etnolingvistika, kognityvinė lingvistika, lingvistinė kultūrologija

Research interests: ethnolinguistics, cognitive linguistics, linguistic cultural studies

Santrauka. Kalbos pasaulėvaizdžio tyrimai aktualūs dėl galimybės parodyti kalboje užfiksuotame pasaulio vaizde pradedančius vykti pokyčius, koreliuojančius su kaita nekalbinėje tikrovėje. Tyrimas paremtas žodžio *tėvas* asociacijų lauko ir būdvardžio *tėviškas*, *-a* formų vartojimo pavyzdžių, surinktų iš dviejų tekstynų, analize. Laikantis kognityvinei lingvistikai artimo požiūrio į kategorijos ir koncepto santykį, siekiama parodyti, kaip lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje suvokiama, kas yra tėvas, kokios charakteristikos, vertybės ir elgesio modeliai jam būdingi. Padaryta išvada, kad žodžio *tėvas* asociacijų laukas, su skirtingais laikotarpiais siejama kalbinė medžiaga, reprezentuojanti konceptą TĖVAS, išreiškia beveik tas pačias prasmines dominantes. Konstatuota, kad konceptas TĖVAS yra statiškas ir gali būti apibūdintas kaip tipinė schema. Vartojimo pavyzdžiuose paprastai nusakomos nuolatinės charakteristikos, bet ne situacijos ar veiksmų seka, kitaip tariant, koncepto turinys labiausiai atspindi subjekto santykį su tėvu, tėvo charakteristikas, kurios motyvuoja ir jo elgesio modelius.

Reikšminiai žodžiai: kalbos pasaulėvaizdis; konceptas; tėvas; tėviškas.

Father in the Worldview of the Lithuanian Language (Based on Associations with the Word TĖVAS (Eng. FATHER) and Combinations of the Words TĖVIŠKAS, -A (Eng. FATHERLY))

Abstract. Research into the linguistic worldview is relevant because it demonstrates the changes that occur in the image of the world captured in language, correlating with changes in non-linguistic reality. The object of this study is the field of associations of the word *tėvas* (Eng. *father*) and examples of the use of all forms of the word *tėviškas*, *-a* (Eng. *fatherly*), collected from two corpora. The present study employs a cognitive linguistic approach to the relationship between category and concept to demonstrate how the Lithuanian worldview perceives the figure of the father and the characteristics, values, and behavioural patterns attributed to him. It has been concluded that the field of associations of the word *tėvas*, as well as the linguistic material associated with different periods representing the concept of FATHER, expresses almost the same semantic dominants. Summarising the information about the concept of FATHER, it can be stated that this concept is static and can be described as a typical pattern. The examples of usage typically delineate permanent characteristics,

Submitted 06 March 2026 / Accepted 03 May 2026

Įteikta 2026 03 06 / Priimta 2026 05 07

Copyright © 2026 Silvija Papaurėlytė-Klovienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License CC BY 4.0, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium provided the original author and source are credited.

but not a sequence of situations or actions. In other words, the content of the concept most closely reflects the subject's relationship with the father and the characteristics of the father that motivate his behavioural patterns.

Keywords: language worldview; concept; father; fatherly.

Įvadas

Kalbos pasaulėvaizdžio tyrimai ne tik atskleidžia, kaip suvokiamas pasaulis, ryšiai tarp daiktų ir reiškinių, bet ir gali parodyti kalbos priemonėmis išreikštame pasaulio vaizde pradedančius vykti kitimus, kurie koreliuoja su nekalbine tikrove. Pasaulio vaizdo kalboje tyrimai patikimesni, kai jie paremti kuo įvairesne medžiaga.

Straipsnio tikslas – atskleisti dalį koncepto TĖVAS turinio, remiantis žodinių asociacijų eksperimento rezultatais ir su dviem laikotarpiais siejamų tekstynų medžiaga. Pasitelktas žodžio tėvas asociacijų laukas, visų žodžių tėviškas, -a vartojimo pavyzdžiai iš *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* (T1) ir internetinių tekstų tekstyno (T2), vadinamo *Lietuvos interneto korpusu* (*ItTenTen*), kuris pasiekiamas naudojantis paieškos įrankiu *Sketch Engine*. Taikant skirtingos kalbinės medžiagos specifiką atitinkančius analizės būdus, padarytos dalinės išvados apie koncepto TĖVAS turinį, jos apibendrintos ir taip iš dalies aprašytas koncepto turinys. Atliekant tyrimą pasitelkti aprašomasis, gretinimo, interpretacijos, konceptualiosios analizės ir žodinių asociacijų eksperimento metodai.

Klausimo ištirtumas. Artūras Tereškinas tėvystę vadina procesą, susijusį su tėvystės praktikų formulavimu, nulemtą visuomenės tradicijų, vertybių, normų ir standartų (2011, p. 195). Tyrėjas rašo apie XX a. Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Vakarų Europoje vystytą „naujosios tėvystės“ idėją – naujus lūkesčius, susijusius su tėvo vaidmeniu šeimoje, aktyvesnį vyro dalyvavimą šeimos gyvenime ir lygesnį moters bei vyro pareigų ir teisės priimti sprendimus pasidalijimą.

Statuso pokytis yra vienas iš tėvo temos analizės įvairių sričių mokslininkų tyrimuose aspektų.

Linos Radžiūnienės straipsnyje (2010) dėmesys sutelkiamas į tarptautinį kontekstą, analizuojama, kaip visuomenė prisitaiko prie pasikeitusio tėvo vaidmens. Apibendrinama, kad urbanizacijos, pramonės revoliucijos ir diktatūrų žlugimo kontekste tėvystė XX a. patyrė moralinį nuosmukį. Kitame tyrime mokslininkė, remdamasi pusiau struktūruoto interviu medžiaga, analizuoja skirtingo socialinio statuso tėvų patirtis ir vertina jų padėtį visuomenėje (Radžiūnienė, 2012).

Lina Šumskaitė disertacijoje (2014) konstatuoja, kad po 1990 m. demografai ima pastebėti šeimos modelio kaitą: pereinama nuo tradicinės prie modernios šeimos, kurios skiriamasis bruožas – įvairios formos – lemia ir tėvystės praktikų įvairovę. Iš šiuolaikinio tėvo vis labiau tikimasi sąmoningo ryšio su vaikais ir vaikų motina. Sąmoningumas nebūtinai keičia vyriškumo ir moteriškumo suvokimą, todėl kai kurie vyrai išlaiko hierarchinius santykius su vaikais ir vaikų motina.

Apie pokyčius, tėvo statuso krizę rašo Andrius Vaitkevičius (2016) – jis apibendrina, kokią poveikį tai turi šeimos gyvenimui.

Su Jurgos Kaučikienės ir Birutės Švedaitės-Sakalauskės (2007) tyrimu, atskleidžiančiu, kad tėvo vaidmuo iš dalies išmokstamas, gali būti lyginamas Gerdos Didžklapytės straipsnis (2018), kuriame aprašomos subjektyvios tėvo, vyro patirtys auginant vaiką, turintį kompleksinę negalią. Konstatuojama, kad nėra vieno aiškaus tėvystės modelio, kuriuo galėtų vadovautis daugelis vyrų.

Visuose minėtuose tyimuose įvairiais aspektais rašoma apie tebesitęsiančius tradicinio šeimos modelio pokyčius, kurie gali pakeisti visuomenės lūkesčius tėvo instituto atžvilgiu ir pačiam tėvui būdingą vaidmens suvokimą. Pokyčiai gali būti fiksuojami tekstuose, kuriuose dėmesys sutelkiamas į vyrus, tėvus ir tėvystę.

Daiva Sirtautienė analizuoja lyčių vaizdavimo ypatybes pirmojo atkurtos nepriklausomos Lietuvos dešimtmečio laikraščiuose. Daroma išvada, kad 1990–2000 metais parašytuose tekstuose dėmesys į tėvystę sutelkiamas gerokai rečiau nei į motinystę: „<...> vyrai, lyginant su moterimis, laikraščiuose daugiau aprašomi tekstuose apie nusikalstamumą“ (Sirtautienė, 2016, p. 73).

Justė Povilaitienė lygina, kaip lietuvių ir anglų prozoje reprezentuojamas tėvas ir tėvystė, tėvo vaidmuo paauglio socializacijos, tapatumo konstravimo ir raidos procesuose (2019).

Dalis tėvo suvokimo lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje ypatumų aprašyta gretinamojo pobūdžio Ainos Būdvytės ir Silvijos Papaurėytės-Klovienės straipsnyje (2019), pasitelkus lietuvių kalbos medžiagą –rieveiksmio *tėviškai* ir lyginamosios konstrukcijos *kaip tėvas* vartojimo pavyzdžius.

Galima apibendrinti, kad tekstus apie vyrus, tėvus analizuojančiuose darbuose daugiausia dėmesio sutelkiama į elgesio modelius.

Tyrimo naujumas. Straipsnyje pristatomo tyrimo naujumas gali būti nusakomas dvejopai. Lietuvių kalbotyroje aptarti kelių žodžių asociacijų laukai (Papaurėytė-Klovienė, 2011; 2012), žodinių asociacijų eksperimento medžiaga pasitelkiama kaip vienas iš dviejų ar trijų kalbinės informacijos medžiagos šaltinių (Papaurėytė-Klovienė, 2004; 2022; 2025). Žodžio *tėvas* asociacijų laukas aptartas nebuvo. Šio žodžio nėra ir tarp Simonos Steponavičienės *Lietuvių kalbos žodinių asociacijų žodyno* stimulų (1986). Šiame straipsnyje pirmą kartą pateikiama žodžio *tėvas* asociacijų lauko analizė. Konceptų tyrimams informatyvūs pasaulio kategorizacijos fragmentų aprašymui skirti darbai, paremti su asmenų pavadinimais siejamų priesagos *-iškas* būdvardžių junginių analize – kaip atskaitos taškai jau buvo pasitelkti vyrai, moterys, vaikai (Papaurėytė-Klovienė, 2008), kaimyninių tautų atstovai (Papaurėytė-Klovienė, 2010a), Lietuvos etninių regionų gyventojai (Papaurėytė-Klovienė, 2010b).

Šiame straipsnyje pristatomas koncepto TĖVAS tyrimas yra naujas dėl siekio derinti didesnės apimties ir įvairesnio pobūdžio medžiagą.

Teorinis tyrimo pagrindas ir tiriamosios medžiagos atranka. Žodinių asociacijų eksperimente, kurio vienas iš rezultatų – žodžio *tėvas* asociacijų laukas, dalyvavo beveik 600 įvairių studijų kryptų grupėms priklausančių programų 17–35 metų¹ studentų

¹ Tyrimo dalyvių amžius ir patirtis galėtų būti traktuojami kaip tyrimo ribotumas. Demografinių veiksnių įtaką asociacijoms tyrusi Marta Marija Aleknavičiūtė konstatuoja, kad amžius veikia asociacijų turinį (2025, p. 106).

iš Šiaulių ir Vilniaus aukštųjų mokyklų. Eksperimentas atliktas 2010–2020 metais, jis vykdytas paskaitų metu, vadinasi, visiems respondentams sudarytos vienodos sąlygos – kontroliuojama aplinka be trikdžių. Respondentai gavo popierines anketas su 100 stimulų sąrašu ir tokia instrukcija:

Skaitydami šį sąrašą šalia kiekvieno žodžio užrašykite pirmą tuo metu į galvą atėjusį žodį, žodžių junginį ar sakinį. Užduotį atlikite savarankiškai ir ilgai negalvodami. Ši anketa anoniminė. Visi atsakymai geri. Gauti duomenys bus naudojami tik kalbotyros moksliniam darbui ir pateikiami juos apibendrinus.

Remiantis anketų turinio analize sudarytas žodžio tėvas asociacijų laukas². Tėviškumo kategoriją aktualizuojantys pavyzdžiai, kaip minėta, rinkti iš dviejų šaltinių.

Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas apima iki 2008 metų parengtus tekstus. Iš viso peržiūrėta beveik 400 žodžių tėviškas, -a formų vartojimo pavyzdžių, tekste pateikti 37 pavyzdžiai. Kadangi įvairiuose šaltiniuose rašoma apie su tėvo vaizdiniu visuomenėje susijusius pokyčius, renkant medžiagą nutarta neapsiriboti XX a. pirmojo dešimtmečio tekstais ir pasiremti *Lietuvos interneto korpuso* medžiaga. Šio tekstyno apimtis – daugiau nei 2 milijardai žodžių. Jis apima vėlesnius tekstus, kurie surinkti 2021 metų rugpjūčio–spalio mėnesiais. Tekstynė įrašius paieškos žodį tėviškas, pateikiama daugiau nei 2700 įvairių šio žodžio formų vartojimo pavyzdžių – tarp jų daug vienodų³. Straipsnio tekste pasitelkti 39 pavyzdžiai.

Iliustruojant straipsnio teiginius siekta atspindėti iš abiejų tekstynų surinktos medžiagos įvairovę, o per ją – koncepto turinio kitimo ženklus. Koncepto aprašymo pobūdis priklauso nuo numanomo jo tipo. Minimieji šie pagrindiniai konceptų tipai: mąstymo paveikslėliai, schemas, hiperonimai, tipinės schemas, scenarijai (daugiau apie konceptų tipus žr. Babuškin, 1995, p. 19–95). Koncepto turinį turėtų padėti aprašyti kognityvinei lingvistikai artimas požiūris į kategorijos esmę, pasaulio kategorizaciją.

Gramatikoje teigiama, kad būdvardis su priesaga -iškas parodo, jog tuo būdvardžiu apibūdintas daiktas yra panašus į būdvardžio pamatinį žodžiu vadinamą daiktą (PBLKG, 2024). Vadinasi, remiantis kognityviniu požiūriu į kategorijos esmę, žodžių junginiai su būdvardžiais tėviškas, -a suvokiami kaip priklausantys tai pačiai kategorijai, kuri siejama, bet netapatinama su atitinkamu konceptu. Šiuo atveju tėviškumo kategorija suvokiama kaip informacijos apie konceptą TĖVAS šaltinis. Būdvardžio tėviškas, -a formų vartojimo kontekstai pasirinkti siekiant aprašyti koncepto turinį – atskleisti, koks, remiantis lietuvių kalbos pasaulėvaizdžio logika, yra ir kaip elgiasi (arba tikimasi, kad turėtų elgtis) tipišką tėvas.

² Žodinės asociacijos pasitelkiamos ir lyginant šio koncepto turinį kelių kalbų pasaulėvaizdžiuose (Abildinova, 2020).

³ Pavyzdžiui, vien įvairios junginio tėviška meilė formos užfiksuotos daugiau nei 350 kartų, *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynė* – daugiau nei 60. Abiejose imtyse šis emocinės būsenos, apibūdintos kaip tėviška, pavadinimas yra gausiausiai reprezentuojamas pavyzdys.

1. Žodžio *tėvas* asociacijų lauko analizė

Paradigminės žodžio *tėvas* asociacijos parodo, kaip kalbos vartotojai suvokia tėvo poziciją šeimoje, santykį su kitais šeimos nariais. Pačios gausiausios asociacijos – *mama* 41 (20; 21)⁴; *motina* 30 (13; 17). Jos koreliuoja su tradicinės šeimos, kurią sudaro vyras ir moteris, suvokimu. Tradicinę tėvo, t. y. svarbiausio ir sprendimus priimančio asmens, sampratą atitinka asociacijos *šeima* 21 (10; 11); *vyras* 17 (5; 12); *galva* 13 (2; 11); *autoritetas* 12 (6; 6); *šeimos galva* 11 (5; 6); *tėtis* 7 (3; 4); *mokytojas* 5 (1; 4); *auklėtojas* 2 (1; 1); *rūpintojas* 1 (1; 0); *šeimos maitintojas* 1 (0; 1); *šeimos narys* 1 (0; 1). Asociacija *sūnus* 11 (3; 8) sukuria prielaidą teigti, kad kalbos pasaulėvaizdyje užfiksuota nuostata, jog artimesnis ryšys tėvą turėtų sieti su sūnumi – iš beveik 600 eksperimento dalyvių nė vienas nepateikė reakcijų *dukra*, *duktė* ar pan.

Išvaizdos nusakymų negausu. Dėmesys sutelkiamas į antonimiškus ūgio apibūdinimus – *aukštas* (2; 1); *žemas* 1 (1; 0). Kalbos vartotojai asociacijose užfiksavo veido fragmentus – *ūsaus* 1 (0; 1); *žilas* 1 (1; 0). Vadinasi, tipiškas tėvas yra vyresnio amžiaus, jau pražilęs žmogus.

Tėvo būdo apibūdinimai subjektyvūs. Minima, kad jis yra *griežtas* 27 (15; 12), čia galima prišlieti reakcijas *griežtumas* 14 (10; 4); *drausmė* 8 (1; 7); *piktas* 16 (8; 8), *rūstus* 3 (2; 1). Gausu priešingų apibūdinimų *geras* 24 (12; 12); *rūpestingas* 7 (6; 1); *protingas* 3 (2; 1). Tėvas yra asmuo, turintis aiškią vertybių sistemą: jis *rimtas* 8 (4; 4); *darbštus* 5 (3; 2), *atsakingas* 3 (3; 0); *nuoširdus* 2 (2; 0); *reiklus* 1 (0; 1), *teisingas* 1 (0; 1). Ir kaip fizinės, materialios charakteristikos, ir kaip psichinės gali būti traktuojami *tvirtumas* 5 (1; 4), *turtas* 5 (3; 2); *jėga* 3 (0; 3).

Su šiomis charakteristikomis ir tradiciškai suvokiamu tėvo vaidmeniu koreliuoja tie atsakymai, kuriuose respondentai fiksuoja savo lūkesčius tėvo atžvilgiu. Atsakymuose implikuojama tvirto objekto, į kurį galima atsiremti pavargus ar tiesiog stokojant jėgų, metafora, plg.: *ramstis* 5 (4; 1); *atrama* 4 (3; 1). Lūkestį apibendrina reakcijos *saugumas* 8 (7; 1), *rūpestis* 8 (4; 4). Manoma, kad tėvas turėtų būti tas, kuriuo sekama (*pavyzdys* 4 (1; 3), kuris padeda (*pagalba* 4 (0; 4). Dažniausia santykį su tėvu nusakanti reakcija yra žodis *pagarba* 10 (5; 5).

Santykį su tėvu atspindinčios reakcijos koreliuoja su priešingomis emocijomis. Su tėvu sieja stiprus ryšys: *meilė* 6 (4; 2); *gėris* 3 (1; 2); *mylimas žmogus* 3 (3; 0); *draugas* 2 (0; 2); *myliu* 2 (0; 2), *geriausias žmogus* 1 (1; 0), bet jis yra ir nemalonus, grėsmę keliantis žmogus: *bara* 2 (2; 0); *baisu* 1 (0; 1); *batvinis* 1 (1; 0); *mušantis* 1 (1; 0); *nulis* 1 (0; 1); *slibinas* 1 (0; 1); *suskis* 1 (0; 1). Galima daryti išvadą, kad kiek išsamiau aprašyta neigiamai vertinamo emocinio santykio, priešiško situacija.

Žodžio *tėvas* asociacijų lauke fiksuojama su tėvu siejamų užsiėmimų įvairovė atitinka jau minėtus su vyrais siejamus elgesio stereotipus (žr. Sirtautienė, 2016). Dažniausia šios temos reakcija yra tiesiog nesukonkretintas *darbas* 10 (5; 5), *dirba* 5 (2; 3), minimos *mašinos* 2 (1; 1), *automobiliai* 1 (0; 1), vyriškesniais laikomų darbų įrankiai – *plaktukas*

⁴ Čia ir toliau skaičius prieš skliaustelius reiškia, kiek respondentų iš viso taip reagavo į stimulą, pirmasis skaičius skliausteliuose parodo, kiek moterų taip atsakė, antrasis – kiek buvo vyrų pateiktų atsakymų.

1 (0; 1); *dalgis* 1 (0; 1). Tėvas siejamas su gausiu alkoholio vartojimu, pvz.: *bokalas* 1 (0; 1); *geria* 1 (0; 1); *girtas* 1 (0; 1); *girtuoklis* 1 (0; 1).

2. Tėviškumo kategorijos analizė

Žodžio *tėvas* asociacijų lauko analizės rezultatus papildo su konceptu TĖVAS siejamos kategorijos aprašymas. Kategorijos aprašymo pagrindas – visų žodžių *tėviškas*, -a formų vartojimo pavyzdžių analizė, paremta L. O. Černeiko siūloma pasaulio kategorizacija į konkrečius ir abstrakčius dalykus (1997). Klasifikacijoje dėmesys labiausiai sutelkiamas į vieną iš nematerialios tikrovės fragmentų – duotybes ir veiklos rezultatus.

2.1 Duotybės

Duotybėmis laikomi visi pojūčių organais nesuvokiami nematerialūs objektai.

Kalbos pasaulėvaizdyje fiksuojama, kad bet koks ryšys pirmiausia prasideda nuo santykio buvimo, pavyzdžiui: <...> *tarp dukters ir ieškovo susiklostę tėviški santykiai* T2; <...> *ilgesnį laiką būti su sūnumi, palaikyti su juo artimesnius tėviškus santykius* T2. Tai taikytina ir tekstams, kuriuose aptariamos su Katalikų bažnyčia siejamos temos: *Tėviškas santykis su kunigais yra nelengvas* T2.

Neimplikuojant jokio situacijos vertinimo, o tik remiantis kalbos vartotojų galimai turimu žinojimu kalbama apie tėvui būdingą elgesį, pvz.: <...> *pasinaudojant sugrįžimais į praeitį, tėviško elgesio detalėmis* <...> T1; <...> *sudėtingas tėviškas elgesys* T1.

Apibendrintą vidinio gyvenimo reiškinių pavadinimą *tėviški jausmai* galima sukonkretinti remiantis kontekstu: *Jeigu jis dar turi bent kiek tėviškų jausmų, jo širdis atlėgs* T1; <...> *įsiklausyti į savo paties prabundančius tėviškus jausmus?* T2; *Šis kvapas gali sukelti tėviškus jausmus ir stipriosios lyties atstovams* T2.

Tiksliu situacija apibūdinama tada, kai kalbama apie konkretų jausmų poveikį: <...> *tai darė tėviškų jausmų skatinamas* T1; <...> *vaiką jis siekia susigrąžinti tikrai ne vedinas tėviškų jausmų ir meilės* T2.

Tėviški jausmai kalbos pasaulėvaizdyje suvokiami kaip turintys numanomas ribas, normas ir standartus, todėl gali būti konstatuojamos su jais susijusios ribinės situacijos, jausmų slėpimas ar nebuvimas, pvz.: <...> *reikia kažkur išlieti tėviškus jausmus* <...> T1; <...> *neprisipažins savo vaikams, kad nejaučia jiems tėviškų jausmų* T2.

Tekstuose minimos emocinės būsenos, kurios gali būti apibūdinamos kaip tėviškos. Absoliučią pavyzdžių daugumą sudaro tie pavyzdžiai, kuriuose kalbama apie tėvišką meilę: *Meilė mūsų suvokime turi daug porūšių: motiniška meilė, tėviška meilė, broliška / seseriška meilė* T2; <...> *prezidento padėka už tėvišką meilę* T2. Tėviška meilė suvokiama kaip daiktas, kurį galima dalinti, skirti arba neskirti: *Tėvišką šilumą ir meilę dosniai dalijo našlaičiams* T1; *Mergaitės <...> beviltiškai rinkdavo tėviškos meilės trupinius* T2. Kalbos pasaulėvaizdyje egzistuoja tam tikri meilės matavimo vienetai, nes galima kalbėti apie jos stygių, nebuvimą, t. y. suvokiamą neatitikimą, plg.: <...> *tėviškos meilės minimumas* T1; <...> *atsiprašė, jei kada atrodė, jog stokojo tėviškos meilės* T2; *Vyras <...> jaučia*

tėviškos meilės stygių T2. Tėviškai meilei pritaikomos ribinės charakteristikos, atskleidžiančios jausmo intensyvumą, plg.: <...> *mylėjo dukrą sunkia tėviška meile* T1; <...> *tėviška meilė ima veržtis per kraštus* T2.

Sinonimiškai gali būti suvokiami ir kiti kaip tėviški apibūdinami abstraktūs fenomenai, nusakantys subjekto santykio su objektu pobūdį. Vėlesnio laikotarpio tekstuose minimi švelnumas, šiluma traktuotini kaip teigiamai vertinamą ir pageidaujamą santykį tarp asmenų pavadinantys žodžiai, plg.: <...> *labai daug moteriškos lyties atstovių vaikystėje stokoja tėviško švelnumo* T2; *Mokinės jį gerbė ir klausė jausdamos draugišką, tėvišką švelnumą* T2.

Netiesiogiai santykis apibūdinamas pasitelkiant žvilgsnio motyvą. Tėviškas žvilgsnis gali reikšti nebūtinai tik su šeiminiiais santykiais siejamus jausmus. Tai ir situacijos, kuriose kalbama apie mokyklą, bažnyčią, romantinių ryšių aprašymai, plg.: *Kai direktorius tėvišku žvilgsniu žiūrėjo į salę* <...> T2; <...> *kun. P. Gavėnas* <...> *mielu tėvišku žvilgsniu pasitiko ir išlydėjo kiekvieną žmogų* T2; *Jis neslėpė aistros savo globotinei, meiliai ją glamonėjo tėvišku žvilgsniu* T2.

Kitos kaip tėviškos apibūdinamos emocinės būsenos tekste taip nedetalizuojamos. Minima, kad emocinių būsenų raiška yra intensyvi, galimai ir spontaniška, plg.: *Tėviškas pykčio protrūkis* T1; *Tėviškas pasididžiavimas užplūsta krūtinę* T1.

Emocijų buvimo vieta – širdis. Ji kalbos pasaulėvaizdyje suvokiama kaip aktyvi veikėja: *Tėviška mano širdis džiūgavo iš pasitenkinimo* T1; *Tėviška širdis skatino jį trokšti geriausio savo vaikams* T2.

Kitų vidinio gyvenimo reiškinių dominantės – tėvo asmenybės harmoningumą atskleidžiančios charakteristikos. Tekstuose minimi būdo bruožai yra iš dalies antonimiški, tačiau jų visų derinys sukuria detalų tėvo vaizdinį. Abstraktūs apibūdinimai *geras, geranoriškas, gerumas* parodo tėvą kaip asmenį, buvimas su kuriuo malonus: *Jeigu jis tikisi tėviško gerumo, pirma pats turi jį parodyti* T1; <...> *kasdien mažėjęs tėviškas gerumas* T2; <...> *iki kokio laipsnio siekė jo tėviškas gerumas ir rūpestingumas* T2. Tokios charakteristikos yra dėsningos turint galvoje, kad dažniausiai su tėvu siejama emocinė būsena yra meilė.

Tėvui priskiriami griežtumas, reiklumas. Tradiciškai griežtas žmogus yra tas, kuris nemėgsta tvarkos pažeidimų, prieštaravimų, niekam nenuolaidžiauja, to paties tikisi iš kitų, pvz.: *Rašymas asocijuojasi su tėvišku griežtumu* T1. Kalbos pasaulėvaizdyje griežtumas ir reiklumas laikomi teigiamai vertinamais dalykais, plg.: <...> *augino sūnus Tadą ir Donatą, kuriems visad trūks tėviško reiklumo* T1; *Širdies gilumoje tikras legionierius trokšta tėviškos drausmės* T1. Vėlesniuose tekstuose tėviško griežtumo, drausmės motyvai neminimi. Galima daryti prielaidą, kad tai koreliuoja su besikeičiančiais visuomenės lūkesčiais tėvo atžvilgiu – nuo griežtumo, racionalaus prado pereinama prie aktyvesnio įsitraukimo į vaikų auklėjimą, dėmesio vaiko emocijoms, o ne siekiui laikytis taisyklių.

Reikalingomis laikomos ir priešingos charakteristikos – gailestingumas, atlaidumas, rūpestingumas. Kalbos pasaulėvaizdyje tipiško tėvo vaizdiny atspindi visus įmanomus lūkesčius jo atžvilgiu, plg.: *Esu tėviškai atlaidus* T1; *Iš liūdnu akių dingo tėviškas atlaidumas* T1; *Rašytojas geba sukurti tėviško supratingumo išpūdį* T1; *Buvau sužavėta jo* <...> *tėvišku rūpestingumu* <...> T2.

Tėvo elgesys kuria santykį su juo, kuris įvardijamas žodžiais *pagarba, autoritetas: Padedą atkurti kiek pašlijusius santykius atgauti tėvišką autoritetą* T1. Kalbos pasaulėvaizdyje fiksuojama, kad autoritetas yra reikalingas, bet kintantis, galintis išnykti ir vėl atsirasti fenomenas: *Tik nekritikuokite ir neužkraukite tėviško autoriteto, nes galite užgesinti iniciatyvą* T2; <...> *šiandien kalbama apie tėviško autoriteto nuosmūkį* T2; *Be tėviško autoriteto paaugliai auga be kontrolės* T2. Autoriteto vertinimas taip pat gali kisti.

2.2 Veikla

Išsamiai apibūdinta viena iš intelektualinės veiklos apraiškų – kalba. Kalbą galima suvokti kompleksiskai, t. y. kaip formos, turinio, kalbėtojo intencijos ir klausytojo gebėjimo suprasti turinį visumą.

Dalis dėmesio skiriama vien formai – kalbėjimo garsumas, intonacijos, tembras, balso skambesys suvokiami kaip informatyvūs. Adresatas dalį turinio supranta jau vien įvertinęs kalbėtojo balsą, toną ir priskyręs juos prie atitinkamos kategorijos: *Vadovas švelniai padeda jai ant peties ranką ir tėvišku balsu taria* T2; <...> *tėvišku balsu tylą užpildė raganius* T2. Egzistuoja požymiai, iš kurių galima spręsti, kad balsas yra tėviškas, nes tokių požymių visumos nebuvimas leidžia teigti, kad kalbėtojas bando sudaryti netikrą įspūdį, pvz.: <...> *tęsę plėšrūnas apsimestinai tėvišku balsu* T1. Suvokti turinį padeda patikslinimas, plg.: *Kad ir vėl išgirsčiau tą ramų, tėvišką balsą* T1. Tėviško tono tema suvoktina ne tik kaip fonetinė balso charakteristika – ji implikuoja atitinkamą socialinę laikyseną ir kalbėjimo strategiją: *Aš dar jam priminsiu šitą tėvišką toną* T1. Toks tonas apima tėvo autoritetą, globėjiškumą, siekį pamokyti, nulemtą santykių tarp kalbėtojo ir adresato.

Tėviškas balsas ir tėviškas tonas figūruoja aprašant tiek tas situacijas, kuriose kalbama apie tikrąjį tėvo ir vaikų santykį, tiek tas, kurios nusako subordinacinio ryšio siejamų žmonių bendravimą, plg.: *Tokiu tėvišku tonu šnekėjo su savo sūnumi ir senais bičiuliais* T1; <...> *A. Brazauskas, šiaip visada mėgstantis tėvišku balsu pamokyti tautą* T1; <...> *Vladimiras Vladimirovičius, tėvišku balsu išdėstęs* <...> T2.

Šios klausos suvokiamos charakteristikos paprastai minimos siekiant nusakyti emocinį santykį, kai jau vien kalbėjimo forma gali implikuoti teiginį, kad adresatas ir adresantas nėra lygūs – patikslinimas tėviškas leidžia teigti, kad adresantas pirmiausia save suvokia kaip užimančią privilegijuotesnę poziciją ir todėl su adresatu bendraujančią atitinkamai.

Kalbos forma koreliuoja su kalbos intencijomis. Paprasčiausias neutralus situacijos apibūdinimas atskleidžia, kad jos dalyviai galimai yra lygiaverčiai, pvz.: <...> *tėvišku tonu man atsakė baronas* T1; <...> *trumpa ir aiški tėviška kalbėsena* T1.

Lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje tėvui dažniausiai priskiriamos subordinacinio santykio su juo nulemtos intencijos – šis apibūdinimas silpniau koreliuoja su vėlesnio laikotarpio tekstais. Adresatas suvokiamas kaip mažiau žinantis ir išmanantis, todėl jam perteikiama informacija papildoma dar ir valios, emocinio santykio raiškos būdais, kurie gali varijuoti nuo paprasto patarimo iki ankstesniuose tekstuose dažniau minimų pamokymo ar pamokslavimo, plg.: *Visada prisimenu jo tėvišką pamokymą* T1; *Negirdėjome jo aštresnio tono, o tik ramų tėvišką patarimą* T1; *Tačiau nukrypau į tėvišką pamokslavimą* <...> T1; *Bet ką*

aš čia su nuvalkiotais tėviškais pamokslais T1; <...> komisariato viršininkas <...> davė jaunuoliams labiau tėviškų patarimų T2; <...> jausdavo, kad reikia tėviško patarimo, „nukreipdavo“ pas tėtį T2.

Galima skirti atskirą grupę su konceptu TĖVAS siejamų veiksmų, kuriems bendra – veiksmo objekto turėjimas ir nebaigtinis pobūdis. Veiksmo turinys ir kryptis nulemti kalbos pasaulėvaizdyje tėvui priskiriamo aukštesnio vaidmens.

Minimos veiklos, kurios gali būti suvokiamos pagal nutylėjimą. Formuluoant *tėviškos pareigos* pagrįsta nuostata, kad kalbos vartotojas turi suprasti, kas šiuo atveju yra susieta su buvimu tėvu. Greičiausiai taip įvardijami iš visuomenės, tradicijos kylantys lūkesčiai, o ne tie, kuriuos supranta ir įsivardija pats žmogus.

Pareiga siejama su socialiniu vaidmeniu, konkrečios visuomenės nariai turi suvokti, kokį neapibrėžtą skaičių veiksmų apima jos turinys, pvz.: *<...> todėl jaučiu tėvišką pareigą įspėti T1; <...> naujasis tėtis apsiima per daug tėviškų pareigų T2*. Sumažėjęs noras atlikti tėviškas pareigas susilaukia neigiamų reakcijų: *<...> tėviškų pareigų atlikimo vengia T1; Privers atlikti tėviškas pareigas T2*.

Tėviškais rūpesčiais dažnai vadinamos su šeiminiu gyvenimu susijusi maloni veikla, kurios numanomi objektai yra maži vaikai: *Pasakodamas apie tėviškus rūpesčius, Alvydas šypsodamasis prisiminė T1; Pasaulio kariškių vicečempionas jau džiaugiasi tėviškais rūpesčiais T2*. Minimos ir su visuomeniniu gyvenimu siejamos situacijos, pavyzdžiui: *<...> Sladkevičius šiltai prisimena senąjį kleboną, jo tėvišką rūpestį T1; Baletu šokėjai atsisveikindami dėkojo repertoriui už tėvišką rūpestį, nuoširdumą T2; <...> inspektorius B. Klovos jautrus, tėviškas rūpestis T2*.

Apibūdinimas *tėviškas dėmesys* labiau koreliuoja su situacijos vertinimu iš galimo dėmesio objekto perspektyvos. Objektas pats suvokia tokio dėmesio poreikį, todėl sunikiai išgyvena jo stoką: *<...> nebuvo tėviško dėmesio, nepadėdavo net vaiko išmaudyti, išvežti vežimėlį T2; <...> Paaugusi ji stengiasi kompensuoti šį tėvišką dėmesį kitais jai prieinamais būdais T2*.

Tekstuose fiksuojama, kad kalbos pasaulėvaizdyje tėvas suvokiamas ne tik kaip privalantis tiesiog skirti dėmesio, t. y. rūpintis, bet ir kaip auklėjantis, globojantis, kontroliuojantis.

Išsamiai aprašoma tėviška globa. Ji reikalinga subjektui, stokojantis globos žmogus jaučiasi blogai: *<...> sėkmė labiau priklausys nuo motiniškos, ne nuo tėviškos globos ir rūpinimosi išteklių T1; Visą laiką man trūko tėviškos globos, žmogaus, kuris mane priimtų visą T1; <...> gal kažkas pasiges tėviškos globos T2; <...> visi kareiviai jautė jo tėvišką globą T2*. Mintis, kad intensyvi globa kuria diskomfortą, virsta cenzūra, kontrole ir yra nereikalinga, aktualizuojama ankstesnio laikotarpio tekstuose: *Vaikai bus laimingi galėdami pailsėti nuo tėviškos globos T1; Nepriimtina draugystė veiksmingesnė negu tėviška kontrolė T1; <...> išlaisvinus nuo tėviškos cenzūros <...> T1*.

Kalbos pasaulėvaizdyje su tėvu siejama veikla koreliuoja su jam priskiriamais būdo bruožais ir vidinio gyvenimo reiškiniiais. Tekstuose fiksuojama, kad tėvas yra geras, reiklus ir atlaidus, gali būti griežtas, demonstruojantis subordinacinį santykį. Dažniausiai su tėvu siejama emocinė būseną yra meilė, ji motyvuoja ir konkretesnę veiklą – auklėjimą,

globą, kontrolę (panašus tėvo vaizdinys būdingas ir kitų kalbų pasaulėvaizdžiams, plg. Abildinova, 2020, p. 8).

Visų žodžio *tėviškas*, *-a* formų ir žodžio *tėvas* asociacijų lauko analizės išvados apibendrintos lentelėje (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Koncepto TĖVAS turinio reprezentavimas remiantis kalbinės medžiagos įvairove

Konceptas TĖVAS	Žodžio <i>tėvas</i> asociacijų laukas	<i>Tėviškas</i> , <i>-a</i> formų vartojimo pavyzdžiai
Išvaizda	Aukštas, žemas, žilas, ūsai	–
Veikla	Darbas, automobiliai, alkoholis. Rūpinasi, bara.	Rūpinasi, globoja, bendrauja (kalba, moko, pataria, priekaištauja, pamokslauja), auklėja, kontroliuoja.
Santykis	Meilė, gėris. Griežtas, piktas, rūstus, geras, rimtas.	Meilė. Geras, griežtas. Atsakomybė, švelnumas, palankumas.

Išvados

Apibendrinus žodžio *tėvas* asociacijų lauko analizės rezultatus padaryta išvada, kad kalbos vartotojai tėvu vadina žmogų, kuris kartu su motina sudaro tradiciškai suvokiamos šeimos pagrindą, turi vaiką (vaikų), juo (jais) rūpinasi, globoja ir auklėja.

Šio žodžio asociacijų įvairovė leidžia teigti, kad santykis su tėvu apima vienas kitam priešingus polius – jis yra mylimas ir mylintis asmuo, bet tėvo elgesiui būdinga ir tai, kas iš dalies vertinama neigiamai. Asociacijose beveik nefiksuojami, vadinasi, kalbos vartotojams nėra svarbūs tipiškos tėvo išvaizdos bruožai, negausu tipiškų vyriškų užsiėmimų įvardijimų.

Beveik tokia pati informacija implikuojama žodžio *tėviškas*, *-a* formų kontekstuose.

Tekstų ir asociacijų lauko analizė suteikė informacijos apie daugiau su tėvu siejamų nematerialių fenomenų – duotybių. Tėvui priskiriama veikla nėra baigtinė ir orientuota į konkretų rezultatą. Ją labiau galima apibūdinti kaip atskleidžiančią santykį tarp veiklos subjekto ir objekto – tiek tais atvejais, kai kalbama apie šeimą, tiek ir tada, kai aprašomas visuomeninis gyvenimas, globėjyški, subordinaciniai ryšiai etc. Pagal nutylėjimą suvokiamos formuluotės su apibūdinimu *tėviškas*, *-a*, kuriose figūruoja žodžiai *jausmas*, *santykiai*, *elgesys*, paremtos kalbos pasaulėvaizdyje eksplikuojama nuostata, kad kalbos vartotojai turi suvokti, ką norima pasakyti, nes jie žino, koks yra tipiškas tėvas, kaip jis elgiasi.

Remiantis tekstuose užfiksuotu pasaulio vaizdu galima teigti, kad su tėvu visuomenės siejami lūkesčiai apima racionalųjį ir emocinį pradą. Konkrečių emocinių būsenų pavadinimai, santykio su tėvu apibūdinimas leidžia teigti, kad tėvas yra globojantis ir rūpestingas žmogus, nes toks elgesys lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje suvokiamas kaip *tėviškas*.

Skirtingų laikotarpių kalbinė medžiaga, reprezentuojanti konceptą TĖVAS, išreiškia beveik tokias pačias prasmines dominantes. Minėtinas skirtumas – vėlesniuose tekstuose silpnesnis griežtumo, tėvui būdingo subordinacinio santykio, kuris galėtų būti implikuotas

kalbos formoje ar turinyje, motyvas, dar stipresnė orientacija į siekį atskleisti emocinį pradą.

Empirinės tyrimo dalies rezultatai patvirtina literatūroje aktualizuojamas tėvystės ir konkrečiai tėvo suvokimo kryptis: universalūs yra globėjiskumas, meilė, ryšys, tačiau visuomenės lūkesčiai keičiasi, su tėvu imamas sieti aktyvesnis įsitraukimas į vaiko gyvenimą, silpnesnė valios raiška.

Konstatuota, kad konceptas TĖVAS yra statiškas ir gali būti apibūdintas kaip tipinė schema. Vartojimo pavyzdžiuose paprastai nusakomos nuolatinės charakteristikos, bet ne situacijos ar veiksmų seka, kitaip tariant, koncepto turinys labiausiai atspindi subjekto santykį su tėvu, tėvo būdą, o tai motyvuoja atitinkamus jo elgesio modelius.

Šaltiniai

T1 – *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas [Corpus of the contemporary Lithuanian language]*. Kaunas: VDU Kompiuterinės lingvistikos centras, 1998–2016. Prieiga: <<http://tekstynas.vdu.lt>>. [In Lithuanian].

T2 – *Internetinių tekstų tekstynas, Lietuvos interneto korpusas [Lithuanian Web 2021 (ltTenTen21)]*. Prieiga: <<https://auth.sketchengine.eu/#login?next=https%3A%2F%2Fapp.sketchengine.eu%2F>>. [In Lithuanian].

Literatūra

Abildinova, Z., 2020. Concept ‘Father’ in Linguistic Consciousness of Russian, Kazakh and English People. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2020.08.1>. Prieiga: <<https://www.europeanproceedings.com/article/10.15405/epsbs.2020.08.1>> [Žiūr. 2026 04 20].

Aleknavičiūtė, M. M., 2025. Demographic Influence on Word Associations. *Taikomoji kalbotyra [Applied Linguistics]*, 22, p. 106–120. <https://doi.org/10.15388/Taikalbot.2025.22.7>. Prieiga: <<https://www.journals.vu.lt/taikomojikalbotyra/en/article/view/37001/40683>> [Žiūr. 2026 04 10].

Babuškin, A., 1996. *Tipy konceptov v leksiko-frazeologičeskoj sisteme jazyka [Types of Concepts in the Lexical-Phraseological Language System]*. Voronež: Izdatelstvo Voronežskogo gosudarstvenogo universiteta. [In Russian].

Būdvytytė, A., Papaulėytė-Klovienė, S., 2019. Tėvas kaip pasaulio kategorizacijos atskaitos taškas lietuvių ir vokiečių kalbų pasaulėvaizdžiuose [The Father as a Reference Point of the World Categorization in the Worldviews of the Lithuanian and German Languages]. In: *Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums [The Word: Aspects of Research]*, 23 (1/2), p. 266–276. Prieiga: <<https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:57712313/datastreams/MAIN/content>> [Žiūr. 2025 12 03]. [In Lithuanian].

Černeiko, L., 1997. *Lingvo-filosofskij analiz abstraktnogo imeni [Linguistic and. Philosophical Analysis of an Abstract Name]*. Moskva: MGU. [In Russian].

Didžklapytė, G., 2018. Tėvo, vyro patirtys auginant vaiką, turintį kompleksinę negalią [Experiences of father/man in the development of a child with a complex disabilities]. *Taikomieji tyrimai studijose ir praktikoje*, 14, p. 141–150. Prieiga: <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2018~1669667494453/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūr. 2026 04 10]. [In Lithuanian].

Kaučikienė, J., Švedaitė-Sakalauskė, B., 2007. Tėvo vaidmuo probleminėse šeimose: kokybinė analizė [Fathers’s Role in Problematical Families]. *Socialinė teorija, empirija, politika ir*

praktika [STEPP], 4, p. 104–115. Prieiga: <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367165372108/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūr. 2026 02 08]. [In Lithuanian].

Papaurėlytė-Klovienė, S., 2004. *Liūdesio konceptas lietuvių ir rusų kalbose [Concept of Sadness in the Lithuanian and Russian Languages]*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas. [In Lithuanian].

Papaurėlytė-Klovienė, S., 2008. Vaikų, moterų ir vyrų elgesys kaip pasaulio kategorizacijos atskaitos taškas (remiantis lietuvių kalbos pasaulėvaizdžio medžiaga) [The Behavior of Children, Women, and Men as a Reference Point for Categorizing the World (Based on Material on the Lithuanian Worldview)]. *Filologija*, 13, p. 106–119. Prieiga: <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367167928346/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūr. 2026 01 08]. [In Lithuanian].

Papaurėlytė-Klovienė, S., 2010a. Kaimyninių tautų atstovų nacionalinio charakterio specifika lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje [The Specific Characteristics of the National Character of Neighboring Nations in the Lithuanian Worldview]. *Lietuvių kalba*, 4, p. 1–9. Prieiga: <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367173845692/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūr. 2026 02 08]. [In Lithuanian].

Papaurėlytė-Klovienė, S., 2010b. Lietuvių nacionalinis charakteris lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje: ar galime vadintis darbščiaisiais pavyduoliais? [The Lithuanian National Character in the Worldview of the Lithuanian Language: Can We Call Ourselves Hardworking and Envious?]. *Acta Humanitara Universitatis Saulensis. Mokslo darbai*, 8, p. 244–252. Prieiga: <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367167828255/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūr. 2026 01 08]. [In Lithuanian].

Papaurėlytė-Klovienė, S., 2011. Žodžio *medis* asociacijų laukas lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje [Field of Associations of the Word Tree in the Lithuanian Language World-View]. *Acta Humanitara Universitatis Saulensis. Mokslo darbai*, 13, p. 405–416. Prieiga: <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367182335148/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūr. 2026 03 20]. [In Lithuanian].

Papaurėlytė-Klovienė, S., 2012. Žodžio ŽODIS asociacijų laukas lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje [Field of Associations of Word žodis in Lithuanian World-View]. *Žmogus ir žodis*, 14, 1, p. 103–109. Prieiga: <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367186412385/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūr. 2026 03 30]. [In Lithuanian].

Papaurėlytė-Klovienė, S., 2022. Zrozumieć BESTIĘ [To Penetrate the Beast]. In: *Wartości w językowym obrazie świata Litwinów i Polaków / Vertybės lietuvių ir lenkų kalbų pasaulėvaizdyje. [Values in the worldview of the Lithuanian and Polish languages]*. Sud. Kristina Rutkovska, Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska. Kraków: Wydawnictwo księgarnia akademicka, p. 187–202. <https://doi.org/10.12797/9788381388030.12>. Prieiga: <<https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:148006310/datastreams/MAIN/content>> [Žiūr. 2026 03 31]. [In Polish].

Papaurėlytė-Klovienė, S., 2025. Motinystė lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje (remiantis žodžio *mama* asociacijomis ir žodžių *motiniškas*, *-a*, *motiniškai* junginiais) [Motherhood in the Worldview of the Lithuanian Language (Based on the Associations of the Word *mama* (En. *Mom*) and the Compounds of the Words *motiniškas*, *-a* (En. *Motherly*), *motiniškai* (En. *in a Motherly Way*)]. *Acta Linguistica Lithuanica*, 92, p. 1–18. <https://doi.org/10.35321/all92-06>. Prieiga: <<https://journals.lki.lt/actalinguisticalithuanica/article/view/2467/2464>> [Žiūr. 2026 02 12]. [In Lithuanian].

Povilaitienė, J., 2019. Tėvo vaizdinsys šiuolaikinėje lietuvių ir anglų paauglių problemų prozoje [Image of a Father in the Contemporary Lithuanian and English Problem Novel for Adolescents]. *Darbai ir dienos [Deeds and Days]*, 72, p. 89–102. Prieiga: <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2019~1580195151957/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūr. 2026 01 18]. [In Lithuanian].

PBLKG – Balčiūnienė, A., Drukteinis, A., Kazlauskaitė, R., Vaskelienė, J., 2024. *Praktinė bendrinės lietuvių kalbos gramatika [Practical Grammar of the Lithuanian Language]*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. [In Lithuanian].

Radžiūnienė, L., 2010. Tėvo tapatybės pokyčiai ir tėvų judėjimai [Father Identity Changes and Father Movements]. *Lyčių studijos ir tyrimai [Gender studies and research]*, 8, p. 83–92. Prieiga: <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367175116536/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūr. 2026 01 25]. [In Lithuanian].

Radžiūnienė, L., 2012. „Netradicinis“ tėvas šiuolaikinėje Lietuvoje [Understanding of Non-Traditional Fatherhood in Contemporary Lithuania: analysis of qualitative interviews]. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika [STEPP]*, 6, p. 112–124. Prieiga: <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188683891/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūr. 2026 01 25]. [In Lithuanian].

Sirtautienė, D., 2016. Lyčių vaizdavimo ypatybės Lietuvos laikraščiuose 1990–2000 metais [Peculiarities of Gender Portrayal in Lithuanian Newspaper Journalism from 1999–2000 Years]. *Tiltai*, 2(74), p. 63–76. <http://dx.doi.org/10.15181/tbb.v74i2.1367>. Prieiga: <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2016~1491588114645/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūr. 2026 01 14]. [In Lithuanian].

Steponavičienė, S., 1986. *Lietuvių kalbos žodinių asociacijų žodynas [Dictionary of Lithuanian Word Associations]*. Vilnius: Mokslas. [In Lithuanian].

Šumskaitė, L., 2018. *Vyrų tėvystės praktikos [Men's Fatherhood Practices]*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, Socialinių tyrimų centras. Prieiga: <<https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:2190106/datastreams/MAIN/content>> [Žiūr. 2026 01 23.]. [In Lithuanian].

Tereškinas, A., 2011. *Vyrų pasaulis. vyrai ir žaizdos vyriškumas Lietuvoje [The World of Men. Men and Wounds Masculinity in Lithuania]*. Vilnius: Baltos lankos. [In Lithuanian].

Vaitkevičius, A., 2016. Tėvo statuso krizė šiandienos visuomenėje [Crisis of the Function of the Father in Today's Society]. *Opera theologorum Samogitarum*, 4, p. 119–128. Prieiga: <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2016~1502813312026/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūr. 2026 02 08.]. [In Lithuanian].